

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXVI. Legem diuinam scriptam verè difficilem esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

continentur, at hoc modo nemo probare poterit, nisi qui summo ingenio, longissima aetate, quietissimo ocio, adamantino labore ei insudant. Demonstratio hoc exemplo quod mihi Scharpius suppeditat. Ecclesiam probare, & diiudicare scripturas, ut auri faber aurum, at si aurifaber centena aureorum millia vno vase contentorum explorare, & probare debeat, ex illis ipsis quae vase continentur, non alieno testimonio ut certe singulis lydiu lapidem artere oportet, neque enim sciet nullum aureum adulterinum esse, nisi postquam singulorum *doctus* perceperit.

Id inquam necessarium est, si ex illis quae vase continentur sciendum est, nullum aureum esse vitiosum. Itaque qui haec praedicant, homines etiam doctissimos ad desperationem adducunt, nec quicquam scripturis ipsi credunt, nec alios credere permittunt. Non ignoro ex eo, quod nihil in scriptura vitiosum ostendatur, credibile heri eam divinam esse, sed hoc, nihil ostendit tale esse, plerique testimonio Ecclesiae adducti sentiunt, nec in experientia fundamentum fidei ponunt.

At rapit scriptura in admirationem: Ita est, sed rapiunt & alia nonnulla, grauitate, simplicitate, & bene, vereque dicta.

Ex illis quae in scripturis sunt, consonantiam etiam medium esse affirmat, sed experientia sua nemo illam cognoscit, nisi omnia cum omnibus conferat. Miracula, poenae, irae hostium contra scripturam, eam credibilem faciunt, certissimos sectarios facere non possunt, quia multa scripturae carent miraculis, nec poenis hostium sancitae sunt.

Sed his tandem omittis in quibus nec ipsi multum praesidij ponunt, arcem omnium haereseon, & latibulum inuadamus, illud est, *instinctus cuiusque priuatus, qui facit, ut quisque nouerit quae scriptura sit canonica, quae non sit.* Perinde ac si legem principis, tuo spiritu recipias, vel antiquas.

Verum dum hoc rei caput ponitur, miseris animabus desperatio iniecit, & scriptura euertitur. Nam primo, quomodo idiota instinctu suo discit, hanc esse scripturam ex hebraea in Gallicam linguam bene translatam, qui Hebraeam nunquam vidit. Deinde, si sufficit ille instinctus, quid opus est alijs criteriis & argumentis? Tertio, ne docere quidem possunt, qui instinctibus illis vtuntur, nam intimo later ille additus pectore, nec in aliorum venit cognitionem. Quarto, diuersus est: Castello cantica canonicorum reijcit, alij alios, qui prout Enthusiasticus dedit. Quinto, instinctus circulum habet: Vnde credis scripturam, quia eam veram esse testificatur spiritus, vnde scis hanc esse veram testificationem, quia scriptura ita asserit. Sexto, Blasphemia est, ex suo instinctu verbi diuini auctoritatem ita comprobare, ut tandem in tuu iudicium omnia resoluas: Hae enim ratio omnibus haereseibus ansam, & praetextum praebuit. Fatetur etiam, Scharpius non omnes Ecclesias quae habent spiritum Dei, consentire de scriptura. Denique disputando tandem inuiti in nostram sententiam delabuntur, & nomine scripturae doctrinam etiam non scriptam accipiunt. Scharpius enim ne scriptura antiquiorem Ecclesiam fateri cogatur, cum manifesto constat sola traditione primam Ecclesiam contentam fuisse, ita scribit colum. 63. In prosyllogismo est capto homonymia in nomine scriptura: Sumitur enim aliquando nomen Scriptura, pro Scriptura substantia, & rescripta, hoc est Dei verbo: & tum nihil aliud est quam doctrina deo tradita: aliquando pro huius doctrinae accidentis, scilicet scriptione, & exaratione in libris. Primo sensu Scriptura est antiquior Ecclesia, sicque propositio est falsa: Scriptura enim, seu verbum Dei, est Ecclesiae fundamentum: Ephes. 2.20. At fundamentum est antiquius edificio: ita scriptura est Ecclesiae se-

men, Matt. 13. 1.1. Pet. 1.23. At semen sobole illa, cuius est semen, antiquius est: Denique hoc idem verbum quod iam scriptum, fuit tunc non scriptum.

Vbi aperte scripturam vocat verbum Dei non scriptum, quod cum postea scriptum est, non statim vniuersum, potuit tamen a multis non scriptum retineri. Sed hac de re mentio erit cum de traditionibus agatur.

CAPVT XXVI.

Legem diuinam scriptam vere difficilem esse.

§.1. Clarissimam esse Scripturam docere solent Sectarij. Joannem Fayium ministrum Albenacensem dixisse in concione refert Jacob. Gualterius in tabulis Chronographicis, saeculo 1. c. 4. Nul- lum esse opificem, qui, modo legere norit, Euangelium non intelligat. Jacob. Martini in thesibus Jubilariis thesi 91. Abstineat ergo vos Pontifici, & cum primis vos Iesuita, a se- disimo vestro coccyso, quo non tantum sacras scripturas, ob- scuras, difficiles & intricatas esse clamitatis, sed etiam ita ambiguas, & flexilologas calumniimini, ut instar nasi cerei flexibiles, nullam prebeant certam, constantem & immotam sententiam, imo multorum errorum, eorumque grauisimorum, latibulum eas blasphematis.

Et 92. admittite quoque, Laicos ad Sacrarum literarum le- ctionem. Quid dico admittite: Quum non tantum admisi sine a Domino ipso, sed etiam ad illam inuitati, certisq; mandatis adstricti ut ab eadem non nisi summo cum sacrilegio arceri possint.

Ceteros recensere superuacaneum fuerit. Soli qui hoc anno iubila concinnarunt, vel adiuuerunt, aliud senserunt Pareus, & Scharpius. Pareus in Apocalypsin hoc anno vltimum maledicentiae opus edidit, nam sacrum *reueletio* supremum nominauit, in quo fateretur Apocalypsin difficilem, primo in commone- factione: Filij se illam in peculio relinquere praeserim, quod sentiret se altitatem mysteriorum nondum attingisse, neque satisfacturum alijs, qui ipsi in multis non satisfecissent, iudicia interpretum magis exquirisse. Petit etiam veniam pro non inuestigatis. Sequitur Clemangem hominem suspectae fidei, a Luthero suspectissimo sectu. De ob- scuritate tractat c. 3. proleg. De obscuritate, inquit, A- pocalypseos scribens August. In hoc, inquit, libro, cuius nomen est apocalypsis, obscura multa dicuntur, ut mentem le- gentis exerceat, & pauca in eo sunt, ex quorum manifestatione indagentur cetera cum labore, maxime, quia sic eadem multis modis repetit, ut alia atq; alia dicere videatur, cum aliter atq; aliter hac ipsa dicere inuestigetur. Et Hieron. Liber in Apo- calypsi septem sigillis signatus ostenditur, quem si dederis homi- ni sciendi literas, ut legat, respondebit tibi: Non possum, si- gnatus est. Et postea: Apocalypsis Ioannis tot habet sacramen- ta, quot verba. Parum dixi pro merito Voluminis. Laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices lateat intelligentia. Ita sane est. Nam tum in omni scriptura sacra reliqua: tum vero in ista satis intelligenda humanae mentis ac- cies, nisi diuini spiritus illustretur radiis, magis caecu- tit, quam oculi nocturnarum ad lucem meridianam caecutiunt. Obscuritatis vero huius non obscure cau- sa sunt.

Primo totus liber est propheticus de rebus futuris: Scribe, inquit Angelus, quae vidisti, & quae sunt, & quae fu- tura sunt. Futura autem ut futura, quia nondum sunt in vilo sensu, vel omnino ignorantur, vel praecognita non tam intelligentia, quam spe concipiuntur.

Adde, quod hac futura non apertis verbis enun- ciantur, nec temporum, locorum, personarum nota- tionibus definiuntur. Sed rectis visionum enigmati- bus B. Joanni scribenda reuelantur. Sunt quidem

Scriptura
difficilis.

Pareus diffi-
cilem fate-
tur Apocal.

Lib. 20. de
C.D. 17.

Tom. 3. ad
Paulin. c. 1.

Obscurita-
tis Apoca-
lypsos cau-
sa.

Visionum
differentia.

Dan. 5. 5.
2. Reg. 6. 17
Exod. 3. 2.
Act. 10. 11.
Act. 13. 11.

in Scripturis multae visiones apertae, mentis vel corporis oculis obiectae, quomodo rex Balthasar vidit manum scribentem in pariete: Eliseus vidit currus igneos circum se: Moses vidit rubum ardentem ante se: Petrus vidit hircum cum quadrupedibus demissum in terram. Paulus vidit nocte Dominum supra se stantem, &c. quae difficultate magna caruerant. Sunt vero aliae visiones magis rectae, quando dormientium, vel vigilantium mentibus imagines arcanum quid significantes exhibita leguntur: quarum mysteria nisi reuelarentur, obscuritatem haberent, humana indagine imperuestigabilem. Ex quo genere fuerunt somnia Pharaoni, & Nobucadnezari oblata: Ezechielis item & Danielis ac Zachariae visiones, ad quas visiones Apocalypticas merito referimus. Et illorum quidem somniorum arcana Deus singulari bono non modo somniantibus reuelauit, sed ad omnium quoque intelligentiam scribi voluit. Visionum vero mysteria etiam prophetis seruis suis etiam patefecit, alijs tamen omnibus abdita reliquit, neimpe ut profani quidem homines res tam obscuras semper fastidirent: pii vero ipsa obscuritate ad inuestiganda diuina mysteria magis excitarentur.

Et pag. 18. Etsi vero ad intelligentiam omnium arcanorum huius libri difficulter & vix penetrare queamus, non debet tamen difficultas ab inuestigatione nos abstergere.

Pareus Apocalypsin a nullo sit intellectam

§. 2. Deinde cap. 4. cum de interpretibus agit, concludit Apocalypsin a nullo intellectam. Verba eius sunt pag. 21. Ex nostris vero seculo proxime elapso haud pauciores Theologi eruatore clari manum huius libri adnotauerunt. Quibus omnibus tamen meo quidem iudicio faciem praetulit Henricus Bullingerus Ecclesiae Tigurinus, quem ferè secuti sunt alij, David Chytraeus, Alphonfus Conradus Mantuanus, Franciscus Lambertus, Sebastianus Meyerus, Nicolaus Collado, Ioannes Foxus, Benedictus Aretius, Matthias Illyricus, Augustinus Marcoratus, Petrus Artopaeus, Franciscus Iunius, Daniel Tossanus. Et recens nouo hoc seculo Ioannes Napaeus Scotus, Thomas Birckmannus Anglicus, Raphael Eglinus Iconius, Conradus Graferus Francus, Ioannes Piscator, Matthias Hoe, Matthaeus Cottaerius Gallus, alijs, mihi non noti.

Quorsum vero, inquis, ista tam multa: vt nimirum ostendam, quod institui, nihil de auctoritate huius libri diminui ex eo, quod insigniores aliquot Theologi ab eius interpretatione abstinuisse, obiectum fuit.

De interpretandi ratione, quam quisque illorum tenuerit, atque an effecerint tam multi, quod voluerunt & debuerunt: nimis longum foret explicare, & a praesenti instituto alienum. Vnum hoc forte contra iniuriam omnium quis affirmauerit, id libro huic euenisse, quod de muliere in Euangelio sanguinis fluxioni obnoxia Marcus Euangelista scripsit, multa eam a medicis perpeffam, nihil vero adiuuam fuisse, sed potius in deterius remisse: non tam forte medicorum imperitia, quam immedicabilis mali pertinacia, quippe cuius curatio illustranda gloria Christi reuelata fuit.

Nemo coherentia de Apocalypsi scripsit iudicio Parei.

Dum enim tam multi suam quique ingenij vim rationemque secuti tam varia de enigmaticis huius visionibus protulerunt, pia quidem illa, vt arbitror, commenta, sed parum plerumque inuicem coherentia, vel ad scopum mentemque spiritus quadrantia: factum est, vt cumulati quidem in hunc librum commentarii extant, quorum nullus non lucem nouam polliceatur. Obscuritas vero eius non modo parum sit imminuta, sed densioribus alicubi tenebris inuoluta. Alii enim enigmata Reuelationis ad veteris populi historiam accommodant: Alii ad nouae Ecclesiae continuam periodum aliter atque aliter applicant: Alii in quibusque particulis, quasi sub quouis lapide, quod dicitur, aurum rimantes, mysticos sensus sibi effinxerunt: Alii omnia in tropologiae & allegoriae morales conuerterunt: Alii inde quasi ex Apollinis specu futurorum praesagia etiam supra, quam homines scire fas sit, fatidice scrutando erudere conati sunt: vixque in tanto numero (quod de chronologis vulgo fertur) duos vel tres videas consentire. Quae perturbatione sane difficultatem libri tanta interpretum varietate non-

Apocalypsis interpretata

dum exhaustam, sed potius auctam implicatamque esse subarguit: non tam interpretum culpabili ignorantia, quam ipsius Prophetiae imperuestigabili sapientia: cuius plena Reuelatio haud dubie ipsius celestis iudicis Christi manifestationi est reuelata.

ratione facta est obscurior iudicio Parei.

Haec ille, qui alioqui prioribus scriptis facilitatem perspicuitatemque scripturae thrafonice deprædica- uit. Scharpius etiam difficultatis causas octo protulit, controuersi. 7. Columna 72. Concedimus autem multa in Scriptura obscura esse respectu nostri, quod Deus his de causis fieri voluit. Primo, vt ad diligentem lectionem, meditationem, perscrutationem, collationem Scripturae nos excitaret, & ne socordes in perscrutandis salutis nostrae mysterijs effemus. 2. Vt in precibus simus assidui, Dei auxilium ad illas intelligendas, & Spiritus sancti lumen petentes. 3. Vt fastidium a nobis remoueret: quia facilia sepius fastidimus. 4. Vt maiori veritate apud nos in pretio sit: si quidem tā raris & raris. 5. Vt nostram arrogantiam domaret, & insitiam argueret, cum de nostra notitia & nobismet ipsis nonnunquam multum gloriemur, & triumphemus. 6. Vt sancta mysteria sanctis totidem gemmae essent: neque porcis sine discrimine prostituerentur. 7. Vt ad tueri quam quandam cogitationum sanctitatem nos affuocaret, qui enim impuri ad scripturae electionem mentes adserunt, oleum & operam perdunt.

Causa obscuritatis ab hereticis allata.

§. 3. Huiusmodi inter Jubilarios & eorum sententia si stetur, ceterorum, vt pedatariorum, suffragatio contemnetur, ampullationes & phaleræ ad populum corrueunt. Scharpius enim tandem eo redit, vt quærat, an ita perspicua sit scriptura, vt populus eam vtiliter legere possit, & controuersiae valeant ex ea decidi. Illa, quæ ad salutem necessaria sunt, clara, quæ non necessaria, obscura plurimam tatem idem Scharpius. Idem columna 71. Quod nobis quædam obscura videntur, causa est, quod is, quæ in Scripturis proponuntur, contenti non sumus, sed quædam curiosius, quam par est, inuestigemus. Verum paucis quoque hanc partem explicabo.

Propositio prima: Scriptura sacra in multis clarissima est, nec eget expositione, si absolurè, & obiter consideretur, in alijs est obscurissima, quocunque modo perpendatur. De perspicuitate planum est, vt cum dicitur, Concipies in vtero, & paries plenum: Si obiter consideres, clarus sensus, si disputare incipias, magnis te difficultatibus implicabis. De difficultate illa locorum facilius Lutherus Symp. cap. 1. fol. 2. In Scripturis, ait, vix scimus A. B. C. & adhuc non recte. Fol. 3. Dei verbum est inscrutabile, vnicum verbum sacra Scriptura per- scrutari, & è profundo eruiere, omnino ad id vatum est. Nego eruditos & Theologos, vt vel maxime velint, id posse. Quia enim Spiritus sancti verba sunt, & qui recens in Christo geniti sunt Christiani, habent primitias tantum, non decimas, volui aliquoties decalogum meditari, & quando prima illa verba consideravi: Ego sum Dominus Deus tuus, capi hesitare in pronomine illo primo: Ego: & hoc Ego, nondum rectè possum intelligere.

Scriptura in multis clara est.

Eadem sepe difficultas.

Vniuersim vero de Scriptura anno 1546. die 16. Februar. vt refert Aurifaber, illa scripsit, quæ omnibus prædicantibus os obundant.

1. Virgilium in Bucolicis nemo potest intelligere, nisi fuerit quinque annis Pastor.
2. Virgilium in Georgicis nemo potest intelligere, nisi quinque annis agricola.
3. Ciceronem in Epistolis (sic præcipio) nemo integrè intelligit, nisi 20. annis sit versatus in Republica aliqua insigni.
4. Scripturas sanctas sciat se nemo degustasse satis, nisi centum annis cum Prophetis, vt Elia, & Eliseo, Ioanne Baptista, & Apostolis ecclesiam gubernarit.

Hanc tu ne diuinam Aeneida tenta: Sed vestigia pronus adora.

Difficilis igitur Scriptura est. Propositio secunda. Scriptura etiam in illis, quæ ad salutem necessaria sunt, & indiget interpretatione, & in

Scriptura in necessarijs ad salutem

in multis obscura est, non loquor de obscuritate, quæ est natura, sed ea, quæ ad nos pertinet: nam obscurum esse aliquid alicui non absolute, sed comparate dicitur. Non opus est probatione, totus mundus, etiam illa mundi pars quæ de perspicuitate gloriatur, & intelligentia scripturæ, difficilem experitur: Ideo in tam varios sensus illam trahunt omnes, & ex ea tam multiplices hæreses non vitio scripturæ, sed ignorantia, malitiaque hominum cudentur; exceptis enim paucissimis, omnes hæreses archæ errores suos scripturæ verbis palliare consueverunt. In articulis fidei, in fundamentum impingunt, scripturam euertunt, qui de claritate eius intellecta gloriantur. In finitissimæ polemicis miseraplebs irretitur, cum nulla certa expositionis forma traditur, cum de scripturæ sensu, cuius verba omnes sonant, sunt tam contrarii sensus. Et sensus de persona Christi, de Deo, de iustitia, de sacramentis, de electione, quæ omnia ad salutem sunt necessaria. Deinde in Ecclesia est donum interpretationis, officium docendi in scholis & templo, non modo ad exponendas quæstiones abstrusas, & quæ ad salutem non sunt necessaria, sed vel maxime ad eas, quæ ad salutem requiruntur. Ita Sibrandus lib. 4. de principiis Christianorum dogmatum. Rationabonenses collocutores, & alii fatentur hæc munera necessaria. Tertio, de quo maxima sunt, & perniciosissima controuersia, hominum etiam doctorum, id non est natura luce sua clarissimum, sed de scripturæ sensu, qui fidei dogmata salutis necessaria continet, tot sunt controuersia, quot pene capita, non igitur ille sensus est natura clarissimus. Imo unica illa res sacrarum literarum apud plerumque auctoritatem labefactat, cum enim non verba, sed veram, & genuinam sententiam sacrarum literarum inquirunt, in pugnantibus opinionibus incidunt: nec vlla ratione possunt authenticum sensum obtinere. Nam sectarii ad vnum omnes eo refugunt, vt dicant de sensu se certos esse ex priuato instinctu, qui si in omnibus vnus, & consentiens esset, forte persuaderent; at nunc cum diuersissimus sit, fieri non potest, quin præter vnum omnes fallantur, & fallant.

Obiiciunt illi, Non est occultum nec remotum, à nobis verbum, sed in ore, & corde nostro. Romanor. 11. 10. Est lucerna pedibus. Psal. 118. &c. Lucerna splendens. 2. Petri 1. 19. Est clarum non reatum, 2. Corinth. 4. 2. Iubemur eam scrutari, Ioan. 5. 39. & alibi. Patres vtuntur scripturis, primitiua Ecclesia eas sine commentariis intellexit. Si obscure scriptis Spiritus sanctus, frustra scripsit.

§. 4. Quin & fideles omnia intelligunt, quæ ad salutem sunt necessaria, Ioan. 10. 17. Hæc spatium in iubilis sunt, & in vnum collegit Scharpius columna 74. Sed error communis est, omnium Sectariorum, quod scripturam simpliciter, & sine sensu Ecclesiæ, & doctorum interpretatione accipiant. Verbum Dei non est occultum, quia quædam eius nulla indigent expositione, alia nobis explicantur ab Ecclesia, vt si dicere lubeat, occultum non sit. Lucerna est, sed cum accensa est, hoc est, cum veri sensus radios diffundit. Iubemur scrutari scripturas, quia non passim obuia est earum profunditas, patres vtuntur scripturis ad firmitatem dogmatum sacrorum, easque exponunt, vel à vetustioribus explicatas proponunt. Ecclesia primitiua scripturas sine expositione intellexit: imo ne Apostoli quidem iam fideles, & Christo familiares, Christus enim illis exposuit, adeo vero non intellexerunt, vt nescirent Christum pati debere, & ita intrare in gloriam suam. Luc. 24. 25. Deinde nonne Apostoli cum exponerent scripturas, & reuincerent

Iudeos, exponebant fidem, & ea, quæ ad salutem erant necessaria: & Apollo Actor. 18. 24. potens erat in scripturis, sed diligentius ab Aquila & Priscilla docetur viam Domini, nec omnia per se intellexit, sed ab aliis didicit, aliud esse baptisma præter Ioannis Baptisma, quod in aqua sola dabatur. Quod si primitiua Ecclesia sine interprete scripturas intellexit, atque deinde etiam sequens Ecclesia, non fuit opus tot interpretibus, imo nec nunc quidem, cum tamen sub commentariis nouatorum hodie gemat orbis terrarum; de vno iustificacionis articulo viginti sunt pugnantibus sententiæ, nec hoc aliter soluit Scharpius, quam luculento mendacio, cum ait; Inter reformatos magna est consensus de hoc articulo, vt de aliis. Ex his concludo, verum scripturæ sensum à scriptura, & Ecclesiæ vera interpretatione petendum. Certe ita olim fuit in Ecclesia Israelitica, cum enim sine punctis vocalibus scriberent veteres Hebræi, magno labore à suis præceptoribus legendi, & quæ inde pender, intelligendi rationem addiscebant, perpetua itaque traditio scripturam comitabatur, qua pronuntiatio, & vocalium substitutio continebatur. Quemadmodum igitur nullum punctum substituendum erat, nisi conueniret cum mente Spiritus sancti, ita neque nunc vlla interpretatio admittenda, nisi quæ est ab illo.

§. 5. Denique nullus vnquam sperari potest finis controuersiarum, nulla concordia, cum interpretatio ad priuatum cuiusque spiritum relegatur, quomodo enim vel inimici conuincuntur, vel dubitantes instruuntur, si aliud non clametur in Cathedralis, quam certitudo sensus scripturæ, ex priuato instinctu Spiritus sancti.

C A P V T XXVII.

Lectionem diuina legis à nobis non prohiberi.

§. 1. OMNIVM pene, qui in Iubilis suis mentionem bibliorū faciunt, vna hæc est querela. Quidam ex rudioribus stentorum refert Lutherum legere Biblia solitum, sed à fratribus prohibitum, & ad cubacula cœnaculaque scopis emundanda missum. Kemnitius iam olim in examine Concil. Tridentin. sess. 4. omnibus anteiuit, cum dixit, nos ferro & flamma persequi editiones vernaculas. Hac vna in re aliquot conciones inuidiosissime versantur. Verum rogo, vt lector sepositis paulisper criminacionibus veritati aures animumque dare dignetur.

Propositio prima. Scripturas sacras in linguam Germanicam, aliamue translata legere priuatim non est omnibus mandatum. Ratio manifesta est, quia nec in scriptura sacra, nec iure Canonico, nec ciuili vsquam lex illa inuenitur. Deinde in omnibus gentibus maxima pars fidelium legere hæcenus nesciuit, & quanquam in cultioribus oppidis literas multi nunc addiscant, turba tamen, quæ ruri est maxima, vt plurimum ignara est legendi scribendique. Non igitur lex est, quæ lectionem imperet, cum nulla sit, quæ literarum scientiam iubeat; & sane si quæ esset, quæ vulgo illam iuberet, exemplo antiquandam censerem, nunc enim librorum scurrilium, leuium, maledicorum, libidinosorum, magicorum tanta est copia, vt præster nescire literas, quam in literas tam pestilentes incidere. Tertio, Ecclesiæ consuetudo non fuit, vt scripturæ lingua vernacula legerentur, non igitur lex fuit ea super re diuinitus lata. Nam quamuis à Mose vsque ad captiuitatem Babylonicam, manente integra lingua Hebræa, ab omnibus Iudeis legi biblia poterint

Si absq; interpretatione scriptura intelligitur, quid opus est commentariis?

Lectio scripturæ veteris iubilis est argumentum.

Lectio scripturæ non est omnibus mandata.

Vernacula scriptura Ecclesiæ vix vsa est.